

ПРОТОКОЛ IX

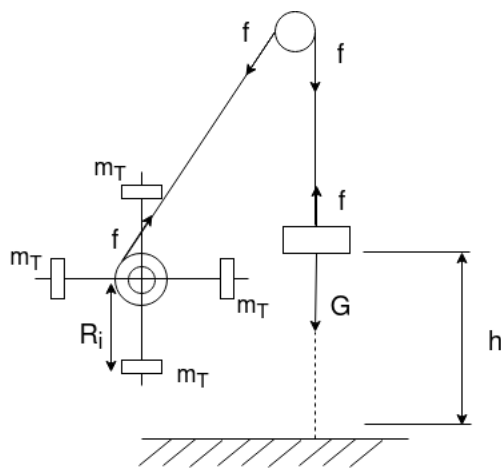
МЕХАНИКА - ПРАКТИКУМ

Уред на Обербек

Лабораторно упражнение №6

Виолета Кабаджова,
ККТФ, фак. номер: ЗРН0600026

Физически Факултет,
Софийски Университет "Св. Климент Охридски"
15 ноември 2022 г.

Фигура 1: Схема на уред на Обербек

1 Теоритична част

На фиг. 1 е илюстриран т.нар. уред на Обербек. Към ос под прав ъгъл неподвижно са закрепени четири пръчки с радиус R_i , на всяка от които има възможност да се слага допълнителна тежест. Към оста са закрепени две шайби с различен радиус r , посредством които чрез нишка дотук описаната част се закрепя към макара. От другата страна на тази макара се поставят различни тежести m_i . Между най-горно и най-долно положение на масата m_i има поставени фотоклетки на разстояние h една от друга. При пускане на масата m_i от горното ѝ положение под действие на силата на тежестта си, тя започва да се движи равноускорително и като следствие приборът на Обербек се движи по същия начин. Пренебрегваме силите на триене, масата на макарата и приемере, че нишката е безтегловна, неразтеглива и неприплъзваща се под действие на момента на силите на опън \vec{f} . Телата с маса m_i ще се движат праволинейно и равноускорително по закона $m_i a = m_i g - f$, откъдето следва, че:

$$f = m_i(g - a) \quad (1)$$

Посредством уреда на Обербек можем да изследваме законите за въртливите движения, а именно основното уравнение на въртливо движение на твърдо тяло около неподвижна ос: уравнение 2, където M_z е моментът на приложената сила ($[M] = N.m$), I - инерчният момент

на въртящото тяло ($[I] = kg.m^2$), β_z - ъгловото ускорение на тялото, ($[\beta_z] = s^{-2}$).

Тъй като инерчният момент на едно тяло спрямо дадена ос на въртене е постоянна величина, валидността на основното уравнение можем да проверим посредством доказване на равенство 3 за n измервания на M_z и β_z в различни ситуации.

$$M_z = I\beta_z \quad (2)$$

$$\frac{M_z}{\beta_z} = I = const. \quad (3)$$

От уравнение 1 следва уравнение 4 за моментът на силата f , който действа на уреда на Обербек спрямо неговата ос на въртене. В него r е радиусът на основната шайба, а α е ъгълът между \vec{r} и \vec{f} .

$$M_z = rfsin\alpha = rm_i(g - a) \quad (4)$$

При праволинейно равнопременливо движение ускорението съвпада с тангенциалното такова, откъдето следва, че телата с маса m_i за време t_i изминават път h по закона за равноускорително движение без начална скорост (ур. 5 и 6).

$$a = \frac{2h}{t_i^2} \quad (5)$$

$$\beta_z = \frac{a}{r} = \frac{2h}{rt_i^2} \quad (6)$$

Оттук проверката на уравнение 3 се свежда до проверката на уравнение 7.

$$I = \frac{M_z}{\beta_z} = \frac{rm_i(g - a)}{\beta_z} = \frac{m_i r^2(gt_i^2 - 2h)}{2h} = const. \quad (7)$$

2 Експериментална част

2.1 Задача: Определяне на инерчния момент I на прибора на Обербек (без допълнителни тела) и проверка на основното уравнение на въртеливите движения

За целта поставяме различни тежести m_0 до m_4 от страната на уреда, на която има фотоклетки. Измерванията записваме в таблици 1 до 5. I пресмятаме по формула 7 и записваме в таблица 6. Грешката за I пресмятаме по формула 8 и виждаме, че в действителност $I = const.$ за отделните стойности в рамките на грешките им.

$$\Delta I = \pm I \left(\frac{\Delta m_i}{m_i} + 2 \frac{\Delta r}{r} + \frac{t_i^2 \Delta g + 2gt_i \Delta t_i + 2\Delta h}{gt_i^2 - 2h} + \frac{\Delta h}{h} \right) \quad (8)$$

N	$t_i, [s]$	$t_i - \bar{t}, [s]$	$(t_i - \bar{t})^2 \cdot 10^{-4}, [s]$
1	1.509	0.002	0.04
2	1.437	-0.067	49
3	1.433	-0.074	54.76
4	1.533	0.026	6.76
5	1.623	0.116	134.56
	$\bar{t}_0 = 1.507 \pm 0.078$		$(\sum_{i=1}^5 (t - \bar{t})^2) \cdot 10^{-4} = 61.28$

Таблица 1: Многократно измерване на времето за изминаване на разстоянието h от най-горно до най-долно положение за маса $m_0 = 53.8g$.

2.2 Задача: Определяне на инерчния момент на допълнителните тела в зависимост от разстоянието им R_i до оста на въртене

При фиксирано разстояние h и маса $m = 213.8g$ измерваме многократно времето на преминаване на тялото между двете фотоклетки при различни разстояния R_i от оста на въртене до центъра на масите на допълнителните тела. В таблица 7 записваме средните стойности на времето

N	$t_i, [s]$	$t_i - \bar{t}, [s]$	$(t_i - \bar{t})^2 \cdot 10^{-4}, [s]$
1	1.15	-0.0066	0.4356
2	1.16	0.0034	0.1156
3	1.145	-0.0116	1.3456
4	1.161	0.0044	0.1936
5	1.167	0.0104	1.0816
	$\bar{t}_1 = 1.1566 \pm 0.0089$		$(\sum_{i=1}^5 (t_i - \bar{t})^2) \cdot 10^{-4} = 0.7930$

Таблица 2: Многократно измерване на времето за изминаване на разстоянието h от най-горно до най-долно положение за маса $m_1 = 93.8g$.

N	$t_i, [s]$	$t_i - \bar{t}, [s]$	$(t_i - \bar{t})^2 \cdot 10^{-4}, [s]$
1	1.025	0.0514	26.4196
2	0.961	-0.0126	1.5876
3	0.999	0.0254	6.4516
4	0.938	-0.0356	12.6736
5	0.945	-0.0286	8.1796
	$\bar{t}_2 = 0.9736 \pm 0.0372$		$(\sum_{i=1}^5 (t_i - \bar{t})^2) \cdot 10^{-4} = 13.828$

Таблица 3: Многократно измерване на времето за изминаване на разстоянието h от най-горно до най-долно положение за маса $m_2 = 133.8g$.

t_i , за което тялото преминава разстоянието h между фотоклетките при сложени допълнителни тежести върху уреда на Обербек на разстояние R_i . В таблицата записваме изчисления по формула 7 инерчен момент I_{ci} на съответната система, както и изчисления инерчен момент на всяко от допълнителните тела с маса m_T (виж фиг. 1) по формулата $I_c = I_o + 4I_{Ri}$, където I_o е средната стойност на получения в предишната задача инерчен момент на уреда на Обербек.

На фиг. 2 е представена зависимостта $I_R(R^2)$. Ако допълнителните тела могат да се разглеждат като материални точки ($I_R = m_T R^2$), графиката на тази зависимост би трябвало да бъде права линия, минаваща през началото на координатната система. При $R \rightarrow R_{min}$ размерите на телата вече не могат да се пренебрегват, поради което зависимостта няма да клони към нула при R , клонящо към 0. Отгук все пак можем да заключим, че съгласно графиката на фиг. 2 до съответния радиус, при

N	$t_i, [s]$	$t_i - \bar{t}, [s]$	$(t_i - \bar{t})^2 \cdot 10^{-4}, [s]$
1	0.876	0.0218	4.7524
2	0.845	-0.0092	0.8464
3	0.834	-0.0202	4.0804
4	0.847	-0.0072	0.5184
5	0.869	0.0148	2.1904
	$\bar{t}_3 = 0.8542 \pm 0.0176$		$(\sum_{i=1}^5 (t - \bar{t})^2) \cdot 10^{-4} = 3.097$

Таблица 4: Многократно измерване на времето за изминаване на разстоянието h от най-горно до най-долно положение за маса $m_3 = 173.8g$.

N	$t_i, [s]$	$t_i - \bar{t}, [s]$	$(t_i - \bar{t})^2 \cdot 10^{-4}, [s]$
1	0.757	0.0052	0.2704
2	0.741	-0.0108	1.1664
3	0.772	0.0202	4.0804
4	0.756	0.0042	0.1764
5	0.733	-0.0188	3.5344
	$\bar{t}_4 = 0.7518 \pm 0.0152$		$(\sum_{i=1}^5 (t - \bar{t})^2) \cdot 10^{-4} = 2.307$

Таблица 5: Многократно измерване на времето за изминаване на разстоянието h от най-горно до най-долно положение за маса $m_4 = 213.8g$.

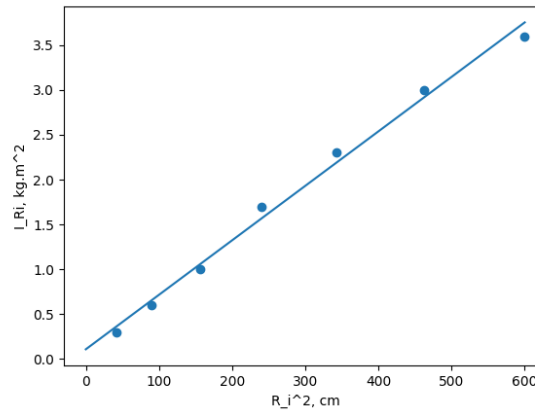
който са направени измерванията допълнителните тежести могат да се считат за материални точки.

$m_i, [g]$	$I_i, [kgm^2]$
53.8	1.6158 ± 0.1775
93.8	1.6296 ± 0.0048
133.8	1.6169 ± 0.0046
173.8	1.5858 ± 0.0044
213.8	1.4737 ± 0.0041

Таблица 6: Изчислените инерчни моменти I_i за всяка от масите с техните грешки.

N	$R_i, [cm]$	$t_i, [s]$	$I_{ci}, [kgm^2]$	$I_{Ri}, [kgm^2]$
0	24.5	2.3668	16.0816	3.6243 ± 0.0055
1	21.5	2.1784	13.5979	3.0034 ± 0.0249
2	18.5	1.9256	10.5888	2.2511 ± 0.0436
3	15.5	1.7178	8.3930	1.7022 ± 0.0103
4	12.5	1.4008	5.5257	0.9853 ± 0.0086
5	9.5	1.20768	4.0646	0.6201 ± 0.0191
6	6.5	1.0132	2.8119	0.3069 ± 0.0340

Таблица 7: Изчислените инерчни моменти I_{Ri} за всеки от радиусите с техните грешки.

Фигура 2: Зависимостта $I_R(R^2)$